

εὐρημένοις ἢ κεκριμένοις πάνυ καλῶς, τὴν ποικιλίαν τῆς περὶ τὸ τέλος τῶν ἀνθρώπων ὁδοῦ ἐν προοιμίαις εὐθύς, οὐδὲν δέον, ἐξέθου, ἅμα δὲ καὶ τῷ σκοπῷ σου προσεστη-
 ζός, ὡς ἔφθην εἰπών. Καὶ φῆς μὲν καλῶς, ἄριστά που
 δοξάσειν τε καὶ βιώσεσθαι τὸν κρινοῦντα τὸ βέλτιστον
 περὶ πάντων· ἀλλ' εἶπερ εἶδεῖν κρίνειν· σὺ δ' οὐκ ὀλίγον
 ἀπέσχεες. Διὸ σαυτῷ τὰ ψεύδη πρὸ τῶν ἀληθεστάτων
 ἔμπεδα ποιησάμενος, καὶ ἀθλιώτατος ἀνθρώπων ὑπῆρ-
 ζας, καὶ σῆ δῆπου κρίσει. Ἡ πῶς ἂν Ζωροάστρη φέρων
 ἐνειμας σεαυτὸν, ὃν ὑπὲρ πάντας λέγεις προῖστασθαι, τῶν
 σοφωτάτων καὶ ἐνθέων ἀποφοιτήσας; Τίς ἀγνοεῖ Ζωρο-
 ἀστρην, ἐς ἀστρονομίαν περιδύητον Πέρσαις, ἐς οὐδὲν
 ἄλλο, γεγεννημένον, ὑφ' ἧς δὴ καὶ πεπλάνηται, τὰ δ'
 ἄλλα τῇ γενέσει¹ σύμφωνον τὴν προαίρεσιν ἐπιδεδει-
 γμένον; Νίνου γὰρ ἦν υἱός, τὴν οἰκειάν γῆμαντος μη-
 τέρα Σεμίραμιν· ἀφ' ὧν ἐνομίσθη Πέρσαις μητρογαμεῖν.
 Τοῦτον ἐγνώρισέ σοι, πρόσθεν ἠγνοημένον, ὁ τῷ δοκεῖν
 μὲν Ἰουδαῖος, πολύθεος δὲ Ἑλισσαῖος· ὃ μὲγα δυνα-
 μένω τότε παρὰ τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ, παρεσιτοῦ τὴν
 πατρίδα φυγών, ἵνα τὰ καλὰ παρ' ἐκείνου μάθης διδά-
 γματα· τοιοῦτος δὲ ὢν, πυρὶ τὴν τελευταίην εὔρετο, καθὰ
 δῆπου καὶ ὁ ὑμέτερος Ζωροάστρης. Ζωροάστρου μὲν οὖν
 τοῦδε, καὶ Μίνως, καὶ Εὐμόλπου, καὶ Λυκούργου, καὶ
 Πολυείδου, καὶ Τειρεσίου, καὶ τῶν ἄλλων οὐς ἀριθμεῖς,
 οὐδὲ βιβλίαις ἐνέτυχες, ὅθεν ἂν τὴν νομοθεσίαν ταύτην
 εἶχες λαβῶν· πλὴν ὅσον πολλοὶ ἕτεροι ἐνιά που αὐτῶν
 ἀπομεμνημονεύκασιν, ὅθεν οὐ σοὶ μᾶλλον ἢ καὶ πᾶσι
 σπουδαίοις ἢ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις γέγονεν. Ἄλλ' ἐκ τῶν

1. Codd. 1294, γενήσει.

ὑστέρων μᾶλλον πάντ' ἔχεις συνειλογώσ, οὐ Πυθαγόραν
 καὶ ἔτι μᾶλλον Πλάτωνα προστησάμενοι, τὰ πλείστα
 μηδ' αὐτῷ Πλάτῳ δεδογμένα περὶ τῆς πολυθεοῦ πλά-
 νης ἐν βιβλίῳις συνεγράψαντο πολυστίχοις, μετὰ τοὺς
 πλείστους δὲ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς
 ἄκρους, Πρόκλος, οὗ τῶν πολλῶν βιβλίων ταυτὶ τὰ
 βραχέα ἐσπερμολόγησας. Καίτοι Πλουτάρχῳ μὲν σύ γε
 καὶ Πλωτίνῳ καὶ Ἰαμβλίῳ¹ καὶ Πορφυρίῳ λέγεις ὁμο-
 λογεῖν. Πρόκλον δὲ, τὸν αἰτιώτατόν σοι γεγόμενον, σιω-
 πᾶς, τὴν τοῦ πρώτου ἐφευρηκέαι τὰ πλείστα δόξαν
 σεαυτῷ σοφίζόμενος. Ἄλλ' οἱ Πρόκλον ἀνεγνωκότες, ἅμα
 δὲ καὶ κατεγνωκότες, συνοῖδασί μοι τὴν τῶν λόγων τού-
 των πηγὴν. Εἶτα τοῖς κατόχοις τῆς ἀληθείας, τοῖς ἀπλα-
 νεστάτοις ἐν πᾶσι ταύτης καθηγηταῖς, σοφιστεῖαν καὶ
 νεωτερισμοὺς ἐγκαλεῖς καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ διὰ τοῦτο
 αὐτοῖς οὐκ ἂν ποτε θήσεσθαι. Τούτων τοίνυν ἐκ νεότητος
 ἀποστάς, καὶ τοῖς καλοῖς σου διδασκάλοις τεθεῖς, οἷς
 ὁμολογεῖν ἰσχυρίζη, αὐδὲ τὰ ἐκείνων εἰδέναί πάντως ἠδύ-
 νασο, καὶ πότερον νεωτερίζουσιν ἀληθῶς αὐτοῖ, ἢ μᾶλλον
 τῇ πρώτῃ καὶ φυσικῶς ἐγκατεσπαρμένη περὶ τοῦ ἐνός
 Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δόξῃ συνεστηκότες εἰσὶ, τὴν δ' ἐκ
 διαφθορᾶς τῶν ἀνθρωπίνων βίων τε καὶ γνῶμῶν νεωτε-
 ρισθεῖσαν πολυθεῖαν, ἐκ Θεοῦ καὶ λόγου φωτισθέντες τε
 καὶ ἰσχὺν λαβόντες, ἀνεῖλον. Καὶ δι' αὐτό γε τῷ κριτη-
 ρίῳ τῶν σῶν πατέρων, ὄντως ἀκριβεῖ τε καὶ θεῷ, τῷ σὸν
 ἀντανέστησας, οὐ τᾶλλα μόνον διεφθόρος, ἀλλὰ δὴ καὶ
 τῷ μηδὲν τῶν ἱερῶν μήτ' εἰδέναί μήτε βουλευθῆναι ποτε
 μαθεῖν. Τοιούτῳ δὲ κριτηρίῳ μηδὲ περὶ τῶν ἐλαχίστων

1. Cod. 1294, Ἰαβλήω.

πιστεύειν δεῖν, ἅπας ἀξιοῖ λόγος. Ἴνα δὲ, σοφιστὰς τοὺς τῆς ἀληθείας καθηγεμόνας καλῶν, δόξης τι λέγειν, καὶ τῶν ποιητῶν καθάπτῃ τῶν σῶν. Καὶ τοι τῆς πολυθείας αὐτοῖ τοῖς σοῖς ἡγεμόσιν, οὓς ἀντὶ τῶν ἀληθῶν καὶ γνησίων προείλου, γεγόνασιν αἴτιοι· οἱ δὲ φιλοσοφήσαντες ὕστερον, ἐπὶ τὸ μείζον, ὡς αὐτοῖς ἐδόκει, μεταβαλόντες, εὐπρέπειάν τινα τῷ παρ' αὐτοῖς λόγῳ ταῖς ποιητικαῖς περὶ τῶν θεῶν σου τερατείαις ἐμηχανήσαντο. Οὐδὲν δὲ διαφέρει τῆδε ἢ ἄλλη τὰ τοιαῦτα συμπλάσαι, ἕως ἂν εἴτε ποιητικῶς εἴτε φιλοσόφως συμπλάττοιο· αἴσχιον μὲν τοι ποιητικῶς. Καὶ ἡμεῖς μὲν λόγοις ἀληθέσι μάλιστα πεπεισμένοι περὶ ὧν φρονοῦμεν, ἔπειτα καὶ πολλαῖς ἐκ τοῦ θεοῦ συνηγορίαις, ὥσπερ ἐπικουροῦντος τῇ εὐσεβεῖ δίψῃ τῶν ἀκριβῶς αὐτῷ προσεχόντων, ἐρείδομεν τὴν ἐκ τῶν λόγων ἐγγινομένην ἡμῖν πίστιν. Σὺ δὲ, τὴν μὲν ἐκ Θεοῦ χορηγίαν συκοφαντῶν, τὸν δὲ λόγον οὗτ' ἔχων, οὔτε σπουδάσας λαβεῖν, ποιηταῖς δὲ τὴν ἀρχὴν, εἶτα μᾶλλον φιλοσόφοις, οὓς λέγεις, προσεσχικῶς, ὧν τοὺς μὲν καὶ σὺ κακίζειν δοκεῖς, τοὺς δὲ πολλοὶ καὶ γενναῖοι τῶν ἀληθῶν φιλοσόφων ἐξήλεγξαν λόγοι, καὶ πάντας ἔπεισαν ὡς λήρων καταφρονεῖν, ποῦ τὴν περὶ τοῦ τὰ ὄντα φρονεῖν ἰδρύεις ἐλπίδα νῦν, μετὰ τὴν τοσαύτην νέκρωσιν ἢ φυγὴν τῆς πολυθείας, μόνος αὐτὸς τὴν ὁδὸν ἐκείνης προηρημένος; Ἐξετάζειν δὲ καὶ μαθάνειν δεῖν περὶ τῶν θεῶν, ὡς τοῦτο τῇ λογικῇ φύσει πρέπον, καὶ πάνυ καλῶς σοι λέγεται, ἀλλ' ἐξετάζοντας δεῖ προστίθεσθαι τοῖς ἀληθεστέροις, ὃ δύναιντ' ἂν μετὰ τοῦ θεοῦ πράττειν καλῶς οἱ σοφίας μὲν παντοίας ἀρχοῦντως μετेशηκότες, διαλεκτικῆς δὲ ἐμπεπλησμένοι δυνάμεως, νοῦν δὲ μὴ θεωρητικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρακτικὸν ἔχον-

τες. Ἄνευ γὰρ τούτων, οὔτε δυνήσεται τις ὁποίαις ἂν
 χρήσαιτο τῶν ἀρχῶν εἰδέναι καλῶς, οὔτε τί ἂν ἔποιτο
 ταύταις ἀπλανῶς ἐξευρίσκειν, ἀλλ' ἢ τιθέντες ἢ μὴ χρῆ-
 τὴν ἀρχὴν, ἢ καὶ χεῖρω ἐπισυναπτοντες οὐδ' ὡς ἂν συν-
 αμφεῖεν, σφᾶς τε αὐτοὺς πολλοὶ καὶ πλείους ἄλλους ἀπο-
 πλανῶσι τῆς ἀληθείας· ὃ καὶ σοὶ, πρὸς τὴν περὶ τᾶληθοῦς
 ζήτησιν ἄνευ παρασκευῆς ὠρμημένῳ πρεπούσης, συνέβη.
 Οὐ γὰρ τὸν χριστιανικὸν ἐξετάσας¹ καὶ μαθὼν πρῶτον
 λόγον, εἶτα τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων μετεληλυθῶς δόξας,
 ἦν ἐκ τοῦ λόγου συμφωνοτέραν εὔρες ταῖς τῶν ἀρχῶν
 ἀληθεστέραις ἢ κοινοτέραις, ταύτη προσέδραμες· ἀλλ' ὃ
 τῶν τῆς πατρίου δόξης ἐχομένων, καὶ μετὰ λόγου, δια-
 βάλλων κατηγορεῖς ἡμῶν, προκατειληφθαί γε φάσκων,
 τοῦτο σὺ πρὸς τὴν ἐθνείαν ἔπαθες δόξαν, πρὶν ἔξιν λαβεῖν
 ἐκ τέχνης καὶ φύσεως τοῦ κρίνειν ἔχειν περὶ τοιούτων.
 Τοιοῦτόν σε οἱ καλῶς εἰδότες ἰστόρουν· καὶ ἡμεῖς ἔγνω-
 μεν, πολλάκις σοι συμβαλόντες, ὡς περὶ γε τοῦ ἀληθοῦς
 τῶν Χριστιανῶν λόγου οὐδὲν εἶχες πλέον τῶν καθάπαξ
 ἀγροίκων, ἢ αὐτὸς εἰπεῖν, ἢ λεγόντων ἄλλων συνεῖναι.
 Ὅθεν, τῇ μὲν περὶ τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας σπουδῇ
 δικαίως πάνυ συνηγορεῖς, τὸν δὲ τρόπον αὐτῆς, ἐξ οἰκείας
 τε διαστροφῆς καὶ θείας ἐγκαταλείψεως, οὐκ ἠξιώθης εὐ-
 ρεῖν. Διόπερ οὐτ' αὐτός τι τῶν ἄλλων ἀπολέλουκας πό-
 νων, καὶ ὦν ἐς τήνδε σοὶ τὴν συγγραφὴν κάτεβάλου, οὐτε
 τῷ τῶν ἄλλων ἔση λυσιτελής· ἐκστήσειας μὲν οὖν τινὰς
 ἴσως ὑπ' ἀμαθίας ἢ πονηρίας ἄλλης, ἠγεμόνι σοὶ χρησα-
 μένους. Ὡστε σοὶ καὶ εἰκῆ πάντα νῦν πῦκται· μᾶλλον
 δὲ, οὐδ' εἰκῆ, ἀλλ' ἄξιον τοιούτων εὐχῶν ἐπηκολούθησέ

1. Cod. ἐξετάσαι.

σοι, τῆς τε περὶ τοὺς λόγους ἐπιτυχίας καὶ τῆς τῶν ἐν-
 τευχομένων ὠφελείας τὸ πέρας. Αὐτίκα γὰρ οὔτε κοινὴ
 πάντων, οὔτε θείων τινῶν, ὡς φῆς μετὰ τὴν εὐχὴν ἀρχό-
 μενος, ἀλλ' ἀτόπων ἀνδρῶν, ἢ περὶ τῶν θεῶν σου γέγονε
 δόξα. Εἶναι μὲν γὰρ τὴν θείαν φύσιν, καὶ πάντων αἰτίαν
 εἶναι τῶν ὄντων, κοινὴ σχεδὸν γέγονε δόξα. Διαριεῖν δὲ
 τὴν τοιαύτην φύσιν εἰς πλῆθος τοσοῦτόν τε καὶ οὕτως
 διακεκριμένον, ὀλίγων ἦν, οὗς εἴλου καθηγεμόνας ἀντι-
 τῶν πλείστων τε καὶ βελτίστων. Ἦν δέ ποτε καὶ πολλῶν
 ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τοῖς χυδαίοις, οὐδὲ ποιηταῖς, οὐδὲ σοφισ-
 ταῖς προστίθεσθαι λέγετε, καίτοι μηδὲν καινότερον αὐ-
 τῶν ἀξιοῦντες, ἀλλ' ἐπιχρωννύντες μόνον εὐπρεπεῖα λόγων
 τινὶ τὴν ἀλογίαν τῆς θέσεως. Δία γὰρ κάκεινοι καὶ Πο-
 σειδῶνα, καὶ Κρόνον, καὶ Ἥραν, καὶ Ἄρτεμιν, καὶ οὐρα-
 νίους, καὶ ταρταρίους, καὶ χθονίους, καὶ Τιτᾶνας, καὶ
 δαίμονας, καὶ ἄρβρενάς τε καὶ θηλείας, καὶ γνησίους καὶ
 νόθους, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐλήρουν, ἀτοπωτέρως μέντοι καὶ
 αἰσχίον ἢ οἱ ὕστερον μεταπλάττουσιν. Ἄλλ' οἱ τῷ ὄντι
 θεῶι γεγεννημένοι, σιωπῶ δὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ Μωσῆς
 ἐκεῖνος ὁ μέγας, περὶ οὗ ἐν πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν ὁ Διό-
 δωρος, Μετὰ τὴν παλαιὰν, φησὶ, τοῦ κατ' Αἴγυπτον βίου
 κατάστασιν τὴν μυθολογουμένην γενέσθαι ἐπὶ θεῶν καὶ
 ἡρώων, πρῶτον πείσαι φασιν ἐγγράφοις νόμοις χρῆναι
 βιοῦν Μωσῆν, ἄνδρα καὶ τῆ ψυχῇ μέγαν καὶ τῷ βίῳ
 ἰκανώτατον μνημονευόμενον. Τὰς γὰρ ἄλλας περὶ αὐτοῦ
 θεόθεν τε καὶ ἐξ ἀνθρώπων μαρτυρίας, παριεμεν νῦν. Οὗτος
 τοίνυν ἐν δευτέρῳ τῶν νόμων βιβλίῳ φησίν, Ἄκουε, Ἰσ-
 ραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἰς ἐστὶ. Κἀν τῷ τῆς

1. Cod. 1289, θεόθεν μαρτυρίας καὶ ἐξ ἀθρ. παρ.

Ἐξόδου βιβλίου, Οὐκ ἔσονται σοι, φησὶ, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, ὡς ἐκ Θεοῦ τὸν νόμον τοῦτον τιθεῖς. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ, Εἷς, φησὶ, Κύριος, μία πίστις. Οἷς ἀναρίθμητος ἔσμός ἐπακολουθεῖ θείων τε καὶ σοφωτάτων ἀνδρῶν, τὴν οὐράνιον ταύτην ἀλήθειαν καὶ λόγου κρίσει συμβεβαιούντες· καὶ τούτοις αὐτῶν σύμπαν νῦν τῶν ἀνθρώπων πλῆθος ἀκολουθεῖ. Εἰ γὰρ τῷ Θεῷ ὄνοματι ἔσχατόν τι νοεῖται καὶ καθ' ὑπεροχὴν, ἕνα τὸν Θεὸν εἶναι ἀνάγκη. Ἐν γὰρ, αὐτῷ πλείω, τὸ καθ' ὑπεροχὴν τε καὶ ἔσχατον. Εἰ δὲ καὶ τελειότατον δεῖ τὸν Θεὸν εἶναι, ἕνα τυγχάνειν τοῦτον ἀνάγκη· οὐ γὰρ οἷόν τε πλείω εἶναι τὰ τέλεια, εἴπερ ἀδύνατον διακριθῆναι ἂν τοὺς πλείους θεοὺς τελείους ὄντας, οὐθενὸς σφίσις ἐνδέοντος. Καὶ εἴπερ ἢ τῶν ὄντων διάκρισις τε καὶ τάξις καὶ κυβέρνησις ἀρκούντως δι' ἐνὸς τοῦ πρώτου ποιούντος γίνεται, πάντων τῇ δυνάμει δικνουμένου, παρέλκον τε ἂν εἴη καὶ ἅμα οὐ βέλτιον' διὰ πλειόνων αὐτὰ γίνεσθαι. Καὶ εἴπερ ἢ τῷ ὀνόματι τούτῳ σημειομένη φύσις, ἄτομός ἐστι καθ' αὐτήν, ἀμήχανον ἐτέρῳ ταύτην ἀρμόζειν· ὁ γὰρ ἀρχὴ τοῦ ποιεῖν ἐστὶν ἄτομον, πλείοσις οὐχ οἷόν τε κοινὸν εἶναι· καθ' ἕτερον δὲ τι καὶ μὴ καθ' αὐτὸ τὴν θεῖαν φύσιν ἄτομον εἶναι, οὐχ οἷόν τε ἐστὶν, ἵνα μὴ οὕτω δὴ καὶ σύνθετος ᾗ. Καὶ πολλοῖς ἄλλοις λόγοις καὶ τεκμηρίοις, τὸ δόγμα τοῦτο δεικνύουσιν, ὧν ἀπάντων ἰκανώτατόν ἐστιν, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων περὶ Θεοῦ λεγομένων ἕκαστον, μίαν τινὰ τελειότητα δῆπου σημαῖνον, κατηγοροῦτ' ἂν ἀμυγέπη καὶ τῶν κτισμάτων, οἷς ἐκεῖθεν ἢ τελειότης ἐστίν, οἷον ἀγαθότης, σοφία, δύναμις, ἐνότης, καὶ τὰ τοιαῦτα· θεότης δὲ ταῖς τελειότησι πάσαις ὄνομα κεῖται. ὡς ἀδύνατον προσεῖναι

πάσας ἑμοῦ, πλὴν τῆς πρώτης καὶ μόνης πάντων αἰτίας.
 Οὐδ' ἀθροίζει μόνον τὰς τελειότητας τὸ τῆς θεότητος ὄ-
 νομα, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον συνάπτει ὧ ταύτας εἰς ἓν ἀθροί-
 ζεσθαι χρή· ὧ γὰρ αἱ τελειότητες προσήκουσι πᾶσαι, τούτω
 καὶ ἀγεννήτως καὶ ἀπείρως καὶ ὑπερφυῶς, καὶ ὑπὲρ πάντα
 νοῦν τε καὶ λόγον, καὶ τελεώτατα, καὶ μόνω, χρή προσ-
 ῆκειν αὐτάς· καὶ διὰ τοῦτο ἀγαθὸν μὲν ἔστιν εἰπεῖν ὅτιοῦν
 τῶν κτισμάτων, καὶ σοφὸν, ὧ τοῦτο προσήκει, καὶ ἄλλο,
 δυνατὸν, ἀληθεύοντας· ἀναλογικῶς γὰρ ταῦτα καὶ τοῖς
 τοῦ Θεοῦ προσήκουσιν ἔργοις, μετὰ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν
 ἀληθείας, καὶ τὰ ὀνόματα. Θεὸν δὲ οὐκ ἔστιν ἄλλον εἰπεῖν
 ἢ τὴν πάσης μὲν τελειότητος πληρεστάτην, πᾶσι δὲ λό-
 γοις καὶ τρόποις ἀπειράκις ἀπείρως ὑπερκειμένην παντός
 ὅπως οὖν ὄντος φύσιν. Πλείοσι δὲ φύσει ταύτης τῆς
 ὑπεροχῆς κοινωνεῖν, οὐδ' ἂν αὐτὸς ὁ Θεὸς δύναιτο, βου-
 ληθεὶς ἂν, καίτοι πᾶσαν φύσιν παράγων μεῖζω τε καὶ
 ἐλάττω μόνος αὐτὸς, ὥσπερ οὐδ' ἂν δύναιτο μὴ εἶναι
 Θεὸς, ἢ ὅλως μὴ εἶναι ὅπερ ἐστίν. Ἄλλ' οἱ τὸ θεῶν εἰς-
 ἄγοντες πλῆθος, τιθέασι² ταῦτα μόνον ἀπλῶς, πρὸς τοὺς
 προτέρους οἱ ὕστεροι ἀναφέροντες, οὐ μᾶλλον αὐτοὶ σεμνου-
 νόμει τῇ πρὸς ἐκείνους ἀναφορᾷ, ἢ κακείνοις μεταδιδόν-
 τες τοῦ αἴσχους, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ χείρους, ὡς αἰτιω-
 τάτους αὐτοῖς τῆς πλάνης, δεικνύντες. Καὶ σὺ γὰρ ἐνταῦθα
 λόγον οὐδένα περὶ τοῦ πλῆθους διδούς, γεννάς μόνον, καὶ
 ὀνομάζεις, καὶ συντάττεις, καὶ διακρίνεις, καὶ συνοικίζεις
 αὐτὸ πλῆθος τι θεῶν ἀμύθητον. Ὅτι δὲ οὐδεὶς ἂν ὑμῖν
 πρὸς ταῦτα λόγος παρείη, δῆλον ἐντεῦθεν συντόμως. Πῶς
 γὰρ οἷόν τε, διστακτικῶς ἀμυχήανω ὅσω τῆς³ πρώτης

1. Codd. α.—2. Cod. 1289 τιθεῖσι.—3. In codice 1289 τῆς iteratur.

αίτιας, οὐς φατε θεούς, μὴ τοῦ Θεοῦ κτίσματα εἶναι καὶ δούλα; Κτίσματα δὲ ὄντας Θεοῦ, οὐχ οἷόν τε θεοὺς εἶναι, καὶ θεῶν ἄλλων δημιουργοῦς. Ἀντιφάσεις γὰρ ταῦτα, τῆς τοῦ Θεοῦ ὀνόματος ἀκριβείας ὡς χρὴ τηρουμένης. Οὐδ' ἀλλήλων τηλικαύταις τε καὶ τοιαύταις διακρινομένους ὑπεραχαῖς καὶ ὑφέσεσιν, εὖλογον ἂν εἶη, θεοὺς εἶναι καὶ καλεῖσθαι δεῖν οὕτω. Εἰ τοίνυν ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοί γ' ἂν ἦσαν, καὶ τῆς θείας ἄνευ ἰσχύος μὴτ' ἂν γεγεννημένοι¹, μὴτ' ἂν ἄλλους παραγαγόντες, μὴτ' ἂν δυναθέντες ἐν τῷ παντὶ τῶδε καὶ ὅτιοῦν, ὥστ' εἶναι τὴν πρώτην αἰτίαν, καὶ μόνην ὡς ἀληθῶς, ἧς τὸ δραστήριον ὡς δι' ὀργάνων τῶν ἀπ' αὐτοῦ πάντων μέχρι καὶ τῶν ὑστάτων διήκειν, τί σοι καὶ τοῖς σοῖς ἡγεμόσι τῶν τοιούτων πόνων ἐδέσπεν, ὥστε συμπλάττειν ἀνάγκη μηδεμιᾶ τὰ πολλῆς ἀτοπίας γέμοντα; Ἡμεῖς γὰρ οἱ τὸν ἀληθῆ καὶ θεῖον προϊστάμενοι λόγον, τὸν μὲν Θεὸν ἀμέσως πάντα δημιουργῆσαι φρονοῦμεν τὰ ὄντα, καὶ ἀμέσως αὐτὰ κυβερνᾶν τε ἐκείθεν καὶ προνοεῖν, ἢ προσήκει πρώτῳ ποιοῦντι. Τὴν μὲν τοι τῆς θείας κυβερνήσεως ὑπουργίαν, ὡς δούλους, καὶ τῶν κτισμάτων αὐτῶν ἀποδίδομεν ὁπάσαις τοῦτο προσήκει, τῷ τε θείῳ προσήκειν ἀξιώματι τοῦτο, καλῶς εἰδότες, καὶ τῇ τοῦ παντὸς συμφέρειν ἐνόητι, καὶ τῇ τάξει τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν, καὶ ταῖς ἐκάστου πρὸς ἕκαστον ὑπεραχαῖς καὶ ὑφέσεσιν, οὐ μάτην ἐκ Θεοῦ δεδομέναις. Ὅθεν, συντόμως εἰπεῖν, ταῖς μὲν νοεραῖς καὶ πάντη σωμάτων κεχωρισμέναις ὑσείαις αὐτὴν ἀμέσως τὸν δημιουργὸν ἐπιστῶμεν, οὐκ ἄνευ τάξεως ἐξαισίου πρὸς αὐτὸν ἀνατεινομέναις, καὶ τὰ θεῖα μουυμένας προστάγματα περὶ

1. Cod. 1289, γεγεννημένοι.

τῆς τοῦ παντός διοικήσεως · ἦν εὐταξίαν αὐτῶν, ἐκ Θεοῦ
 δι' αὐτῶν ἀποκαλυφθεῖσαν, ἴσμεν ὡς οἶόν τε καλῶς. Τοῖς
 δ' οὐρανίοις σώμασιν ἐνίας ἐπιστῶμεν αὐτῶν, ἄς οὐρανῶν
 καλοῦμεν δυνάμεις, οὔσας μὲν τοι μὴ φύσεων αὐτῶν αἰ-
 τίας οὐδὲ τοῦ πεφυκέναι τῆδε κινεῖσθαι, τῷ δὲ συνεχεῖ
 τῆς κινήσεως συνεργούς, τρόποις εὐσεβῶς τε καὶ σοφῶς
 νοουμένοις. Ἐτῶν δὲ γενητῶν τούτων, τοῖς μὲν ἄλλοις,
 οὐρανόν τε καὶ πᾶν ὑπ' αὐτὸν σῶμα, ἄλλο ἄλλως, οὐ τοῖς
 διαφέρουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς συμβαλλόμενα,
 πρὸς τὸ γίνεσθαι τε ὧδὶ καὶ εἶναι ἕως ἂν ᾗ. Ἀνθρώπων
 δὲ, τῷ μὲν γηίνῳ, αὐτὰ δὴ ταῦτα, οὐκ ἄνευ τῆς τῶν
 ἀσωμάτων ἐπιπλοκῆς, ἐπειδὴν ποτε καὶ τῆς δι' αὐτῶν
 προνοίας ἄξιον ἢ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ συνημμένου καὶ
 χρείαν · αὐτῷ δὲ τῷ βελτίονι καὶ ἀθανάτῳ καὶ χωριστῷ,
 τὰς ἀσωμάτων ἐπιστῶμεν οὐσίας μόνας, οὐκ ἄνευ Θεοῦ,
 οὐχ ὅπως γένοιτό τε καὶ ἐν σώματι εἶη (τοῦτο γὰρ Θεοῦ
 μόνου ἔργον), ἀλλ' ὅπως ἄμεινον δύναίτο βιοῦν, ἐπιμε-
 λομένας. Ἄλλ' οὔτε τι αὐτῶν ὀνόματος ἀξιούμεν οὔτ' ἔρ-
 γου μηδαμῶθεν σφίσι προσήκοντος, οὔτ' εἰς τὸν ἕνα παρα-
 νομοῦμεν Θεόν, τὴν ὑψηλοτάτην ἐπωνυμίαν χραίνοντες
 τῷ καταβιβάζειν ἔνθα μὴτ' ἀληθὲς μὴθ' ὄσιον, καὶ τῇ
 κοινωνίᾳ τῆς ἐπωνυμίας καὶ τὰς εἰς τὸν Θεὸν τιμὰς συμ-
 μερίζειν τοῖς δούλοις, καὶ δημιουργοῦς ἀλλήλων καὶ πα-
 τέρας ποιεῖν, καὶ τοῦ παντός τοῦδε δημιουργοῦς, καὶ
 γενῶν διακρίσεις καὶ συνουσίας καὶ ἀρπαγὰς καὶ ἔρωτας
 καὶ τὰς ἄλλας φλυαρίας τῇ θεῖα φύσει προσάπτειν, ἅ μετὰ
 τῶν ἄλλων οὐδὲ σὺ λέγων αἰδῆ καὶ νομοθετῶν. Ἀλλὰ
 φαίης ἂν καὶ τὴν ἡμετέραν γραφὴν τῷ πλήθει τῶν θεῶν
 συγχωρεῖν, λέγουσαν, Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε· καὶ,
 Οὐχ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε· καὶ, Ἐγὼ εἶπα,

Θεοί ἐστε. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ ταυτὶ συγχωρεῖν. Ἐλαύνει μὲν οὖν πανταχοῦ, καὶ ἡμεῖς ὡς ἐλαυνούσῃ προσέχομεν· ἐκεῖνα δὲ νοοῦμεν, ὡς ἂν νοοῖτο δήπου καλῶς, εἰδότες δόγμα τε διακρίνειν, καὶ λόγων οἰκονομίαν, ἢ συνηθεία, ἢ χρεία χαριζομένην. Τοῖς γὰρ ὁμωνύμοις καὶ μεταφορικοῖς χρώμεθα μὲν πολλαχοῦ, τῆς χρείας καλούσης· ὡς εἴ τις λέγοι τὸν ἀρετῆ καὶ πλεονεκτήμασιν ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων διαλάμπαντα βίῳ καὶ πολλοῖς ὠφέλιμον γεγονότα, ἥλιον εἶναι, ἢ ἄλλον ἥλιον, ἢ δεύτερον ἥλιον· ἀλλ' οὐδεὶς νοῦν ἔχων, ἐντεῦθεν ἔλῶν, ἡλίους ἂν πολλοὺς πλάσειε, κοινω-
νοῦντάς τε πη τῇ φύσει, καὶ αὐτὸν διαλλάττοντας, ἵνα τὴν τε χεῖρῳ βούλησιν ἐκπληρώσῃ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ μηδὲ δόξῃ τοῖς ἐκδήλοις καὶ ἀληθέσι πάνυ μαχώμενος. Παιζόντων γὰρ τὰ τοιαῦτα μᾶλλον ἂν εἴη· μὴ χρῆναι δὲ παίζειν ἐν οὐ παικταῖς. Καὶ εἰ περὶ πάσης ὕλης φιλοσοφούντας γνησίως χρῆ τὰ τοιαῦτα φυλάττεσθαι, πῶς ἂν εἴη δίκαιον τὴν ἱερὰν τοῦς ἀνθρώπους κιβδηλεύειν θεολογίαν, ἵνα μὴ μόνον ψευδολογῶσι τὰ περὶ τῶν θείων, τὰς λέξεις ὡσπερ οἱ σοφισταὶ συναρπάζοντες, ἀλλὰ καὶ πολλὰ μὲν βλασφημεῖν, πολλὰ δὲ ἀσεβεῖν ἐντεῦθεν προάγωνται, ἐπὶ ψευδοῦς θεμελίου τὰ ἄλλα ἰδρύνοντες. Ἡ μὲν οὖν ἱερὰ γραφὴ τῆ τῶν πολλῶν ἀσθενεία συγκατιοῦσά ποτε, καὶ ἐπὶ τῶν κτισμάτων καταχρῆται ταύτῃ τῇ λέξει, ὅσα τῶν ἄλλων ὑπερέχει τρόπῳ τινί, ἢ τῇ διοικήσει τῶν ὑποδεεστέρων κατὰ τὴν βούλησιν τῆς πρώτης αἰτίας, ἢ τῇ κοινωνίᾳ τῆς θείας μακαριότητος, ἢ τῇ τῆς σοφίας ὑπεροχῇ καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ· διὰ ταυτησὶ τῆς προσηγορίας πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κατὰ λόγον τε καὶ νόμον ζωῆς, δι' ἧς, ὡς ἐφικτὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, πρὸς τῇ θείαν ἀφίξονται κοινωνίαν, τὰς τῶν ἀκουόντων δια-

νείας ἐπαίρουσα. Τί δὲ τούτῳ κοινὸν πρὸς τὰς ἐκτόπους
 θεοπλαστίας, αἷς ὑμεῖς ἐναυχεῖτε; Ἰδῶμεν δὲ καὶ περαι-
 τέρῳ σοῦ τὴν σοφίαν. Κοινήν εἶναι φῆς δόξαν, τὸ πλείους
 εἶναι θεοῦ. Ἀλλὰ δῆλον μὴ εἶναι δόξαν τοῦτο κοινήν.
 Ἐμελλες ἂν οὖν εἰκότως ἀποδεικνύειν· ἀλλ' οὐ δεικνύεις.
 Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ πάνυ ζητούμενον ἐκ πολλοῦ τοῖς ἀνθρώ-
 ποις, ἐπεὶ καὶ σὺ τὴν κοινήν δόξαν πάλιν εἰσάγεις οὐκ
 εἶναι κοινήν, τὰς περὶ τοῦ θεοῦ διαφορὰς ἐκτιθέμενος.
 Εἶτα τιθεῖς, ὡς περ νομοθετῶν, πλείους μὲν εἶναι θεοῦ,
 οὐ τοὺς αὐτοὺς δὲ θεότητι. Ἀλλ' ὡς περ εἰ μὴ εἰσι θεό-
 τητι θεοὶ, οὐδ' ἂν θεοὶ εἶεν, οὕτως, εἰ μὲν τῇ αὐτῇ πάν-
 τες εἰσὶν, ὧ ἔποιτ' ἂν καὶ αὐτοὺς εἶναι θεοὺς τοὺς αὐτοὺς
 τῇ αὐτῇ θεότητι εἰδηποιούμενους, ἀδύνατον ἕνα τινὰ δια-
 φέρειν τῶν ἄλλων τῇ φύσει καὶ ἀμηχάνῳ ὅσω διαφέρειν,
 ὡς φῆς· εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους σχεδὸν ἀλλήλων οὕτως
 διακρίνεσθαι· τοῖς γὰρ ἐνός κοινωνοῦσιν εἶδους, ἀδύνατον
 τηλικαύτην ἐνυπάρχειν διαφορὰν, ἀλλὰ συνωνύμως δεῖ
 κατ' αὐτῶν τὸ ὄνομα λέγεσθαι. Φύσει δὲ μὴ διαφέροντες
 ἀλλήλων, ἢ οὐδὲ διοίσουσιν ὅλως, ἢ συμβεβηκόσι διοίσου-
 σιν, ὧν τῷ μὲν ἔπεται μηδὲ εἶναι ὅλως οὔτε πλείους οὔθ'
 ἕνα· τῷ δὲ πλείοστα ἄλλα τοιαῦτα ἀκολουθεῖ. Εἰ δὲ μὴ
 τῇ αὐτῇ θεότητι, δῆλον ὡς ὁμωνύμως οὕτω καλοῦνται.
 Ἡ τοίνυν ἄπκντες ὁμωνύμως οὕτω καλοῦνται, καὶ οὐ-
 δεῖς ἐστὶ κυρίως καὶ ἀληθῶς θεός· καὶ ἡ ἄλλοθί που αὐ-
 ἢ ἀληθῆς θεότης ἐστίν, οὐκ ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ὁμοῦ, ἢ εἰκῆ
 οὕτω καλοῦνται, καὶ οὔτ' ἐν αὐταῖς οὔτ' ἄλλοθί που θεό-
 της ἐστὶν ἀληθῆς· ἢ εἰ ταῦτ' ἀδύνατα, εἰς μὲν ἐστὶν ὧ
 προσήκει μοναδικῶς τοῦτο τὸ ὄνομα καὶ κυρίως, αὐτὸς
 δὲ ἐστὶ καὶ μόνος Θεός, καὶ ἄλλος οὐδεὶς. Αὐτὸς γὰρ οὐ
 μόνον οὐκ ἔσται ἄλλοις ὁ αὐτὸς τῇ θεότητι, ἀλλὰ καὶ τῇ